

dugo vremena identifikovano sa državnim pravom, niti se ticala privatnih ekonomskih moći, koje su ideološki koncipirane od strane liberalne tradicije, kao što se vidjelo u § 4, ne kao moći, već kao prava na slobodu. Pred krizom suvereniteta država i pred procesima podređivanja politike ekonomiji koji su ranije ilustrovani, jedina alternativa sumraku cjelokupne paradigme ustavne demokratije je njeno širenje na privatne ekonomske moći i njen razvoj do novih stupnjeva vlasti, ne državnih već naddržavnih, na koje su pomjerene vlasti i odluke: ukratko, ka konstitucionalizmu privatnog prava, i zajedno, ka konstitucionalizmu međunarodnog i nadnacionalnog prava.

Pred krizom, ukratko, ili se ide naprijed ili se ide nazad: ili se ostvaruje dalje širenje konstitucionalizma u mnogostrukosti značenja i pravaca, ili se rizikuje kolaps cjelokupne paradigme i premoderna regresija samih nacionalnih demokratija. Širenje je neophodno u dva smisla. Prvi je smisao ekstenzionalan, u pravcu dvije vrste vlasti – privatnih vlasti i vannacionalnih ili nadnacionalnih vlasti – koje su ostale van stare paradigme pravne države. U drugom, intenzionalnom smislu, u pravcu dvije dimenzije – formalne dimenzije podjele vlasti i supstancijalne dimenzije garancije prava i osnovnih dobara – savremene ustavne paradigme.

9.1 Perspektive širenja u ekstenzionalnom smislu

Prva ekspanzija, tj. ekstenzija ustavne paradigme na vlasti koje su van-državne ili nad-državne, zahtjeva inverzan put u odnosu na onaj koji je pređen od strane nacionalnih država: nije potreban konstitucionalizam kao dovršenje legislativne pravne države, već suprotno, potrebna je konstrukcija legislativne države prava kao ostvarenje ustavnih obećanja izraženih pravima koja su ustavom ustanovljena. Nad-državno pravo, zapravo, raspolaže s nebrojenim poveljama i deklaracijama prava, regionalnim i međunarodnim. Praznina međunarodnog javnog prava o kojoj sam ranije govorio je prije svega praznina u garancijama takvih prava, koja zahtjevaju norme za njihovo ostvarenje koje su u stanju da popune njihove praznine. Njeno prevazilaženje danas zahtjeva, iz pravnih i političkih razloga, treću promjenu paradigme prava i političkih institucija, nakon dvije promjene koje su se odigrale sa dvije institucionalne revolucije modernosti: jus-pozitivističko zasnivanje moderne države kao javne sfere odvojene i heteronomne u odnosu na privatne sfere, i juskonstitucionalističkog zasnivanja demokratije posredstvom njenog garantovanja putem granica i ograničenja koji su nametnuti političkim vlastima. Ova treća promjena bi se trebala sastojati u juskosmopolitskom zasnivanju nadnacionalne javne sfere, koja je u stanju da nametne granice i ograničenja nad-državnim ekonomskim moćima kako bi se suprotstavila mnogobrojnim krizama – ekonomskim, ekološkim, socijalnim i u krajnjoj analizi krizama koje se tiču nacionalnih demokratija – proizvedenim od strane njihovog savremenog deregulisanog i divljeg karaktera.

Upravo bi ekonomska kriza koja je na snazi mogla predstavljati priliku, usled nužnosti i urgencije javnih nad-državnih mjera koje bi joj se mogle suprotstaviti, da se napravi korak naprijed u procesu integracija, kako evropskih tako i međunarodnih. Nikada se nije kao danas, pred težinom krize, otkrio dramatični nedostatak nadnacionalnog političkog upravljanja ekonomijom, koje bi bilo u stanju da postavi pravila, granice i kontrole finansijama kako bi se izbjegli spekulativni napadi na njih. Ljekovi predviđeni sa više strana za takav jedan defekt, neki na evropskom, drugi na međunarodnom nivou, su brojni i heterogeni, ali su neophodni i urgentni u istoj onoj mjeri u kojoj su u tom kratkom vremenu nevjerovatni za ostvariti: prije svega jedinstveno evropsko a možda i svjetsko oporezivanje, počevši od adekvatne taksacije finansijskih transakcija – kakav je slučaj sa Tobin Tax – usmjerene ne samo na uključivanje javnih resursa, već, prije svega, na drastično